

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

Στη Δίνη του Μεγάλου Πολέμου Η Θεσσαλονίκη της Στρατιάς της Ανατολής

14 Δεκεμβρίου 2017 - 30 Σεπτεμβρίου 2018



Στις 15 Δεκεμβρίου 2017 έγιναν τα εγκαίνια περιοδικής έκθεσης «Στη Δίνη του Μεγάλου Πολέμου: Η Θεσσαλονίκη της Στρατιάς της Ανατολής». Η έκθεση είναι μια παραγωγή του Μουσείου και εντάσσεται στο Κεντρικό Πρόγραμμα της 3ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης που διοργανώνεται από το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης). Αφορμή για τη διοργάνωση της έκθεσης αποτέλεσε η συντήρηση και φύλαξη που το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού ανέλαβε για το πρωτότυπο σχέδιο του Ερνέστ Εμπράρ της συλλογής του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας-Παραρτήματος Κεντρικής Μακεδονίας. Το έργο αποτυπώνει το τμήμα της πλατείας Αριστοτέλους πάνω από την Εγνατία, όπου σύμφωνα με τον σχεδιασμό που προτάθηκε μετά την πυρκαγιά προβλεπόταν να στεγαστεί το Δημαρχείο και η Διοίκηση της Πόλης.

Πέρα από τη συνήθη πρακτική που αντιμετωπίζει το σχέδιο Εμπράρ μεμονωμένα ως κορυφαία στιγμή της πολεοδομίας της Θεσσαλονίκης, η έκθεση επιχειρεί να εντάξει το έργο στο ιστορικό πλαίσιο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της παρουσίας της Στρατιάς της Ανατολής στην πόλη, όπως αυτή μαρτυρείται μέσα από τις αναπαραστάσεις των ξένων στρατιωτών ή μη. Η Θεσσαλονίκη βρέθηκε στο επίκεντρο των εξελίξεων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου το φθινόπωρο του 1915 όταν δημιουργήθηκε το Μακεδονικό Μέτωπο που προέκυψε ως συνέπεια της βουλγαρικής επίθεσης στη Σερβία και οδήγησε στην έλευση της Στρατιάς της Ανατολής στην πόλη. Η πόλη από το 1915 έως το 1918 μετατράπηκε σε ένα απέραντο «περιχαρακω-

μένο στρατόπεδο», υποδέχτηκε περίπου 900 χιλιάδες στρατιώτες και μεγάλα κύματα προσφύγων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν προσωρινά σε εκκλησίες, δημόσια κτήρια και καταυλισμούς, περιέθαλψε στα νοσοκομεία της πολλούς τραυματίες, αποτέλεσε «φωλιά των κατασκόπων». Η Θεσσαλονίκη αναδείχτηκε σε κεντρική σκηνή του Εθνικού Διχασμού, καθώς εδώ εκδηλώθηκε το κίνημα της Εθνικής Άμυνας. Η αναστάτωση που γνώρισε η πόλη κορυφώθηκε με την καταστροφική πυρκαγιά τον Αύγουστο του 1917.

Ωστόσο, όλο αυτό το ανθρώπινο πλήθος που συνέρρευσε στην πόλη βρισκόταν στα μετόπισθεν του Μακεδονικού Μετώπου και η Θεσσαλονίκη παρέμενε κέντρο ανεφοδιασμού σε έμψυχο και άψυχο υλικό για τις πολεμικές επιχειρήσεις της Αντάντ στην περιοχή. Οι μεγαλύτερες απώλειές του προήλθαν από τις ασθένειες και όχι τις πολεμικές συγκρούσεις και οι μεγαλύτερες υλικές φθορές προέκυψαν λόγω της πυρκαγιάς του 1917. Πρωτότυπα φωτογραφικά άλμπουμ με λήψεις της επίσημης Φωτογραφικής Υπηρεσίας της Στρατιάς της Ανατολής, αλλά και άλλες ερασιπεχνικής παραγωγής, γυάλινες διαφάνειες προβολής, ζωγραφικά έργα, επιστολικά δελτάρια, σχέδια και εκδόσεις της εποχής επιχειρούν να ανασυνθέσουν ιστορικά τον τόπο και τον χρόνο. Αναπαραστάσεις μεταφέρουν την εικόνα ότι στη δίνη του Μεγάλου Πολέμου (1914-1918) η Θεσσαλονίκη βρέθηκε κυριολεκτικά στο «μάτι του κυκλώνα». Μια φαινομενική νηνεμία που διαφαίνεται σε στερεότυπα που δημιουργήθηκαν ή διατηρήθηκαν την περίοδο αυτή: οι «Κηπουροί της Θεσσαλονίκης» για τους στρατιώτες της πολεμικής απραξίας των μετόπισθεν, «η πολυπόθητη πόλη» και «το μαργαριτάρι του Αιγαίου» για τη γραφική και εξωτική Θεσσαλονίκη.